

مدیریت اطلاعات شخصی آکادمیک: بررسی موردی اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور خراسان رضوی

فائزه دلفندی*

نصرت ریاحی نیا**

دریافت: ۹۲/۱۲/۰۱

پذیرش: ۹۳/۰۹/۰۵

چکیده

هدف: هدف این پژوهش بررسی میزان آشنایی اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور با مدیریت اطلاعات شخصی می‌باشد. مدیریت اطلاعات شخصی (شامل گردآوری، نگهداری، سازماندهی و بازیابی اطلاعات شخصی) در بین اعضای هیئت علمی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

روش‌شناسی: این پژوهش به روش پیمایشی و با استفاده از اینترنت انجام گرفته است. جامعه پژوهش را اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور خراسان رضوی تشکیل می‌دهند. تعداد اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان خراسان رضوی ۲۰۷ نفر بودند. پرسشنامه برای تمامی اعضای علمی از طریق ایمیل ارسال شد. ۸۱ نفر به پرسشنامه پاسخ دادند. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از نرم افزار اس.پی.اس. اس نسخه ۱۶ استفاده شده است و با کمک آمار توصیفی و آزمون همبستگی کرامر یافته‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهد اعضای هیئت علمی مباهات گردآوری، نگهداری و سازماندهی و بازیابی اطلاعات آشنایی داشته و در این حوزه‌ها نسبتاً موفق عمل کرده‌اند. در واقع یافته‌ها نشان می‌دهند که اعضای هیئت علمی با کلیت موضوع مدیریت اطلاعات آشنایی دارند. اما آنچه که در پژوهش آشکار شد، به نظر می‌رسد اعضای هیئت علمی با ابزارهای جدید مدیریت اطلاعات مانند اند نوت و نظایر آن زیاد آشنایی ندارند و از آنها کمتر استفاده می‌کنند. همچنین رابطه معناداری بین نوع جستجوی اطلاعات و رتبه اعضای هیئت علمی و جنسیت آنها وجود ندارد.

نتیجه‌گیری: علیرغم اینکه اعضای هیئت علمی با مدیریت اطلاعات شخصی آشنا هستند اما ارائه دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های عملی در زمینه مدیریت اطلاعات، می‌تواند به اعضای هیئت علمی کمک کند تا در حوزه مدیریت اطلاعات به روزتر بوده و در این زمینه توانمندتر عمل کنند.

واژه‌های کلیدی: مدیریت اطلاعات، مدیریت اطلاعات شخصی، مدیریت اطلاعات آکادمیک، اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور.

* مربی گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه پیام نور سبزوار- دانشجوی دکتری دانشگاه خوارزمی؛ fdelghandi@gmail.com (نویسنده مسئول)

** استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی؛ sara_purriahi@yahoo.com

مقدمه

از مدیریت مطلوب اطلاعات و نگهداری و سازماندهی مناسب آنها برای بازیابی اطلاعات، این مشکلات قابل حل خواهد بود. (زوارقی و صفایی، ۱۳۹۱).

البته باید توجه داشت که مدیریت اطلاعات شخصی^۲ با مدیریت اطلاعات خصوصی^۳ تفاوت دارد. منظور از اطلاعات خصوصی، اطلاعاتی مانند شماره شناسنامه، کاربری حساب بانکی و اطلاعاتی از این قبیل است که حالت محرمانه دارد. اطلاعات شخصی، اطلاعاتی است که توسط شخص و برای استفاده فرد گردآوری و نگهداری می‌شود و جنبه محرمانه بودن در آن مطرح نیست. منظور از اطلاعات شخصی در این مقاله، اطلاعاتی است که افراد برای استفاده شخصی خود، از منابع مختلف گردآوری می‌کنند و جنبه محرمانه ندارد. تعاریف مختلفی برای مدیریت اطلاعات شخصی وجود دارد.

لانسدیل^۴ (۱۹۸۸) مدیریت اطلاعات شخصی را مراحل توصیف، جمع‌آوری، ذخیره، سازماندهی و بازیابی گزینه‌های دیجیتالی (مانند نامه‌های الکترونیکی، فایل‌ها، تماس‌ها و بوک مارکها و غیره) توسط یک فرد در محیط رایانش شخصی تعریف می‌کند.

هندرسن^۵ (۲۰۰۳) فرایند مدیریت، ذخیره، ساختار بندی و فراهم‌آوری اطلاعات را مدیریت اطلاعات شخصی می‌نامد. او معتقد است این نوع مدیریت از این لحاظ شخصی است که تحت کنترل فرد است تا اینکه درباره فرد باشد.

زوارقی و صفایی (۱۳۹۱) مدیریت اطلاعات شخصی را اینگونه تعریف می‌کنند که مدیریت اطلاعات شخصی، منظم کردن اطلاعات از طریق سازماندهی، جایگذاری، مرتب کردن آنها با استفاده از ابزارهایی است که بتوان در زمان نیاز یا صرف هزینه و زمان کمتر به سهولت به آنها دست یافت.

بیلوت و همکارانش^۶ (۲۰۰۲) مدیریت اطلاعات شخصی را نظم دهی به اطلاعات از طریق دسته‌بندی کردن، مکان یابی

امروزه ظهور تکنولوژیهای جدید اطلاعاتی، زندگی شخصی و کاری افراد را دچار تغییر و دگرگونی ساخته است. افراد در زندگی خود با حجم فراوانی از اطلاعات در اشکال و قالبهای مختلف احاطه شده‌اند. از طرفی محدودیت حافظه انسان باعث شده است که در عصر اطلاعات نتوان تنها به حافظه برای گردآوری و بازیابی اطلاعات تکیه کرد. بنابراین برای توانمندی در عرصه برخورد با حجم انبوه اطلاعات، نیاز به ابزارهای کمکی برای مدیریت اطلاعات شخصی است. مدیریت اطلاعات شخصی شامل گردآوری، سازماندهی، نگهداری و بازیابی اطلاعات است. افراد در این زمینه می‌توانند از ابزارهای مختلف و مهارتهای مختلف بهره گیرند تا بتوانند در زمان نیاز با صرف کمترین هزینه و کمترین زمان به اطلاعات مورد نیاز خود دست پیدا کنند.

مدیریت اطلاعات

ویژگی ذاتی و طبیعی بشر گردآوری و اندوخته کردن است. افراد آنچه را که در محیط اطرافشان اعم از چاپی یا دیجیتالی وجود دارد انباشته می‌سازند. بعضی از این اشیا را اختیاری گردآوری می‌کنند و دسته دیگری را در معرض گردآوری آن قرار می‌گیرند. حال برای اینکه بتوان از میان حجم انبوه اطلاعاتی که بصورت اختیاری و یا غیر اختیاری انباشته شده، به اطلاعات مفید و مناسب و در زمان مناسب دست یافت، نیازمند به مدیریت اطلاعات است (بوردمن^۱، ۲۰۰۴). کاربران فضاهای اطلاعاتی پیچیده امروزی با چالشی تحت عنوان سرریز اطلاعاتی دست و پنجه نرم می‌کنند. این فضاها به علت فراوانی و کیفیت کم اطلاعات آنها دچار آلودگی می‌شوند و در راستای بی‌نظمی پیش می‌روند و کاربران آنها با توجه به نبود ساختار یکپارچه از داشتن دید کلی نسبت به آن محروم می‌شوند که این امر منجر به فراموشی اطلاعات می‌شود. یکی از علل نیاز به مدیریت اطلاعات شخصی، سرریز اطلاعاتی است که در بیشتر مواقع منجر به آلودگی اطلاعات می‌شود. با استفاده

2. Personal information
3. Privet information
4. Landsdale
5. Henderson
6. Bellotiet all.

1. Boardman

حوزه دانشگاهی هستند که با مدیریت اطلاعات می‌توان به آنها دست پیدا کرد.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های مختلفی در زمینه مدیریت اطلاعات شخصی انجام گرفته است. این پژوهش‌ها را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد. دسته اول پژوهش‌هایی هستند که تمرکز آنها بر روی ابزارها و گزینه‌های مدیریت اطلاعات شخصی است مانند پژوهش باریو و ناردی^۱ (۱۹۹۵) که چگونگی سازماندهی رومیزی‌های رایانه‌ای را بررسی کردند. پژوهش وایتاکر و سیدنر^۲ (۱۹۹۶) مدیریت اطلاعات شخصی نامه‌های الکترونیکی را مورد بررسی قرار دادند. آبرامز، بیکر و چینل^۳ (۱۹۹۸) چگونگی استفاده از بوک مارکها را در فضای شخصی اطلاعات در وب بررسی کردند.

دسته دیگری از پژوهش‌ها بر روی کاربران تمرکز دارد که چگونه گروهی خاص به مدیریت اطلاعات شخصی خود می‌پردازند. از آنجا که پژوهش حاضر در مورد طیف خاصی از کاربران (اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور خراسان رضوی) می‌باشد، پژوهش‌های انجام گرفته در این زمینه بیان می‌شود.

پیکاس^۴ (۲۰۰۷) به بررسی مدیریت اطلاعات شخصی در بین مهندسان پرداخت. یافته‌های پژوهش او نشان داد که اطلاعات در بین مهندسان، در قالبهای مختلف مانند متون، پیغام پست الکترونیک و شبکه‌های نخبگان وجود دارد. همچنین آنها مجموعه اطلاعات خود را بصورت زمانی مرتب کرده و برای بخاطر آوردن از یادداشت نویسی و گزارش به منظور بازیابی استفاده می‌کنند. یافته‌های دیگر پژوهش نشان داد که مهندسان مجموعه پیغام‌های الکترونیک را بصورت کامل برای اهداف مدیریت اطلاعات شخصی کاوش نمی‌کنند و نیز از نرم افزارهای مدیریت اطلاعات کتابشناختی نیز استفاده نمی‌کنند (پیکاس، ۲۰۰۷).

یا آرایش ترتیب اطلاعات به گونه‌ای می‌دانند که برای بازیابی در زمان نیاز راحتتر باشند.

ربریو (۱۹۹۹) در پایان‌نامه خود، درباره مدیریت اطلاعات شخصی بیان می‌کند که به هنگام استفاده از سامانه مدیریت اطلاعات شخصی این سوالات برای کاربر مطرح می‌شود:

- ۱- آن فایل کجاست؟
  - ۲- آیا این همان چیزی است که من می‌خواهم؟
  - ۳- باید آن را چه چیزی بنامم؟
  - ۳- چرا باید این فایل را ذخیره کنم؟
- باریو (۱۹۹۵) ۵ کارکرد برای مدیریت اطلاعات شخصی برمی‌شمرد که عبارتند از:
- ۱- فراهم‌آوری آیت‌ها در سیستم مدیریت اطلاعات شخصی شامل تعریف، دسته‌بندی و نام‌گذاری اطلاعات جدید.
  - ۲- سازماندهی کردن آیت‌ها در سیستم
  - ۳- نگهداری از سیستم با روزآمدسازی، بایگانی و حذف آیت‌های غیر ضروری
  - ۴- بازیابی آیت‌ها از طریق جستجو یا مرور با توجه به نیاز کاربر
  - ۵- نمایش اطلاعات بازیافتی در یک قالب برونداد مناسب

با بررسی متون مختلف در حوزه مدیریت اطلاعات شخصی می‌توان ۴ کارکرد اصلی را در این زمینه برشمرد. این کارکردها عبارتند از

- ۱- گردآوری اطلاعات مناسب
- ۲- سازماندهی اطلاعات گردآوری شده
- ۳- نگهداری اطلاعات گردآوری شده
- ۴- بازیابی اطلاعات گردآوری شده

مدیریت اطلاعات شخصی به افراد کمک می‌کند تا اطلاعات مناسب را در زمان مناسب و در مکان درست خود بیابند. آنها را گردآوری و نگهداری کنند. سپس با سازماندهی مناسب، بتوانند در زمان نیاز اطلاعات گردآوری شده را بازیابی کنند. در نتیجه مدیریت اطلاعات شخصی در حوزه آکادمیک می‌تواند تأثیر فراوانی در بهینه سازی ارتباطات علمی و کارایی آن داشته باشد. صرفه جویی در زمان و هزینه دو عنصر مهم در

1. Barreau and Nardi
2. Whittaker and Sidner
3. Abrams, Baecker and Chignell
4. Pikas

اطلاعات و ارتباطات دانشگاه هاگو در ۴ دانشکده صورت گرفت. نتایج این تحقیق نشان داد که ۳۷ نفر از ۶۴ پاسخگو اعلام کردند که تاکنون از سیستم مدیریت اطلاعات شخصی استفاده نکرده‌اند. همچنین یافته‌ها نشان داد که بین یافته‌ها در بین دانشجویان ۴ دانشکده تفاوت وجود دارد که ممکن است این تفاوت به خاطر محتوای برنامه درسی دانشجویان باشد. همچنین ۵۰ درصد دانشجویان گزارش کردند که در زمینه نگهداری ارجاعات خود را تنها به داده‌های عملی محدود نمی‌کنند اما موضوعات مرتبط با اطلاعات خود را ذخیره می‌کنند. همچنین یافته‌های این پژوهش نشان داد که پرسشنامه ابزار مناسب برای ارزیابی مدیریت اطلاعات شخصی نسبت به دیگر روشها می‌باشد (هیلوورت، ۲۰۱۲).

در پژوهش دیگری که توسط استوارت، باسیک و ایردلز در سال ۲۰۱۲ صورت گرفت، دانشجویان دانشگاه میدوسترن ایالات متحده که درس سواد اطلاعاتی را داشتند مورد بررسی قرار گرفتند. در این پژوهش تجربه مدیریت کردن اطلاعاتی که دانشجویان بصورت آنلاین پیدا می‌کنند مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که این دانشجویان در مدیریت اطلاعاتی که از طریق اینترنت و بصورت آنلاین پیدا می‌کنند مشکل داشته و تمایل دارند مهارتهای مدیریت اطلاعات خود را بهبود بخشند. در این بررسی مشخص شد که دانشجویان از بوک مارک کردن، یادداشت برداری و بازکردن صفحه جدید برای بدست آوردن اطلاعات آنلاین استفاده می‌کنند (استوارت، باسیک و ایردلز، ۲۰۱۲).

پژوهش دیگری در زمینه مدیریت اطلاعات شخصی در سال ۲۰۱۲ توسط عبداللهی و همکارانش در دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام گرفت. هدف این پژوهش ارائه مدلی برای بهبود مهارتهای مدیریت اطلاعات شخصی بود. در این روش ۴۰ عضو هیئت علمی و دانشجوی دکترا از طریق مصاحبه مورد بررسی قرار گرفتند. یافته‌های پژوهش نشان دادند که در جامعه مورد بررسی پژوهش، افراد درباره مدیریت اطلاعات شخصی اطلاعات بسیار اندکی دارند. اعضای علمی در سازماندهی و بازیابی اطلاعات شخصی مهارت دارند در

در پژوهش دیگری که توسط رابرت کاپرا در سال ۲۰۰۹ انجام گرفت، ۴۷ نفر از انجمن دانشگاه کارولینا انتخاب شدند که شامل دانشجویان، اساتید و کارکنان دانشگاه می‌باشند. پژوهش بررسی کرد که این افراد چگونه اطلاعات خود را مدیریت می‌کنند و چگونه آن را بر روی ابزار الکترونیکی منتقل می‌کنند. یافته‌های پژوهش نشان داد که افراد از سه روش برای انتقال اطلاعات در بین رایانه‌ها استفاده می‌کنند: (۱) ایمیل فرستادن برای خود (۲) درایوهای یو. اس. بی و (۳) ذخیره شبکه‌ای. برای انتقال اطلاعات بر روی ابزارهای الکترونیکی نیز از نرم افزارها و کابل‌های همراه وسیله الکترونیکی و یا پورتهای یو. اس. بی استفاده می‌کنند. افراد همچنین ابراز کردند که داده‌های خود را از تلفن همراه به رایانه خود منتقل نمی‌کنند. همچنین اکثریت اعلام کردند که از بوک مارکها استفاده می‌کنند و بیش از نیمی از آنها از ایمیل استفاده می‌کنند (کاپرا، ۲۰۰۹).

در پژوهش دیگری که توسط رابرت کاپرا در سال ۲۰۰۹ انجام گرفت، ۴۷ نفر از انجمن دانشگاه کارولینا انتخاب شدند که شامل دانشجویان، اساتید و کارکنان دانشگاه می‌باشند. پژوهش بررسی کرد که این افراد چگونه اطلاعات خود را مدیریت می‌کنند و چگونه آن را بر روی ابزار الکترونیکی منتقل می‌کنند. یافته‌های پژوهش نشان داد که افراد از سه روش برای انتقال اطلاعات در بین رایانه‌ها استفاده می‌کنند: (۱) ایمیل فرستادن برای خود (۲) درایوهای یو. اس. بی و (۳) ذخیره شبکه‌ای. برای انتقال اطلاعات بر روی ابزارهای الکترونیکی نیز از نرم افزارها و کابل‌های همراه وسیله الکترونیکی و یا پورتهای یو. اس. بی استفاده می‌کنند. افراد همچنین ابراز کردند که داده‌های خود را از تلفن همراه به رایانه خود منتقل نمی‌کنند. همچنین اکثریت اعلام کردند که از بوک مارکها استفاده می‌کنند و بیش از نیمی از آنها از ایمیل استفاده می‌کنند (کاپرا، ۲۰۰۹).

در پژوهش دیگری که توسط وان هیلوورت در سال ۲۰۱۲ صورت گرفت، هدف آن بررسی پرسشنامه‌ای برای ارزیابی سازمانی از مدیریت اطلاعات شخصی بود. این پژوهش بر روی ۷۹ دانشجوی آکادمی رسانه و فناوری

۶- اعضای هیئت علمی چه روشی در به اشتراک گذاشتن اطلاعات خود دارند؟

فرضیه پژوهش

- ۱- بین نوع اطلاعات مورد جستجو با رتبه اعضای هیئت علمی رابطه وجود دارد.
- ۲- بین نوع اطلاعات مورد جستجو با رتبه اعضای هیئت علمی رابطه وجود دارد.

روش پژوهش

این پژوهش به روش پیمایشی و با استفاده از اینترنت انجام گرفته است. ابزار مورد استفاده پژوهش، پرسشنامه الکترونیکی محقق ساخته است که از طریق آن داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز پژوهش گردآوری شد. برای طراحی پرسشنامه، متون مرتبط درباره مدیریت اطلاعات شخصی بررسی شد و عناصر موجود در نوشته‌ها استخراج شد و عناصر مرتبط دیگر با موضوع نیز به آن اضافه شد. پرسشنامه اولیه برای سنجش روایی ابزار پژوهش، برای ۵ نفر از متخصصین کتابداری و اطلاع‌رسانی فرستاده شد و اعتبار محتوایی آن مورد ارزیابی قرار گرفت. نواقص اولیه پرسشنامه بر اساس نظر متخصصین رفع شد و پرسشنامه نهایی تدوین شد. پرسشنامه نهایی از طریق گوگل داک طراحی و پیاده شد. برای اندازه‌گیری پایایی پرسشنامه، اقدام به اجرای پرسشنامه نهایی در بین ۱۵ نفر از افراد جامعه آماری شد. با توجه به نتایج، ارزش آلفای کرونباخ برای پرسشنامه ۰/۷۸. بدست آمد و به این ترتیب پایایی آن مورد تایید قرار گرفت.

جامعه پژوهش را اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور خراسان رضوی تشکیل می‌دادند که در زمان انجام پژوهش ۲۰۷ نفر بودند. برای تمامی اعضا، ایمیل حاوی لینک پرسشنامه الکترونیکی فرستاده شد. از تعداد ۲۰۷ نفر، ۸۱ نفر به پرسشنامه پاسخ دادند. برای تجزیه تحلیل داده‌ها از نرم افزار spss نسخه ۱۶ استفاده شد و با کمک آمار توصیفی و آزمون همبستگی کرامر یافته‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

حالیکه دانشجویان در نگهداری و بدست آوردن اطلاعات مهارت دارند.

با توجه به اهمیت مدیریت اطلاعات در زندگی افراد و تاثیر فراوانی که می‌تواند بر مدیریت زمان، صرفه جویی در هزینه و افزایش کارایی افراد در برقراری ارتباطات علمی داشته باشد، به نظر ضروری و لازم می‌رسد که در محیط‌های آکادمیک مدیریت اطلاعات شخصی بررسی شود تا از نتایج آن برای کارایی بیشتر در این محیط‌ها استفاده شود. پژوهش حاضر به بررسی مدیریت اطلاعات شخصی در بین اعضای هیئت علمی بعنوان نمایندگان محیط آکادمیک می‌پردازد تا مشخص شود افراد تا چه اندازه با آن آشنا هستند و چه مقدار در استفاده از آن مهارت‌های لازم را دارند. در این پژوهش ۴ بخش مختلف مدیریت اطلاعات یعنی گردآوری، سازماندهی، نگهداری و بازیابی اطلاعات و همچنین روشی که در اشاعه اطلاعات پیش می‌گیرند از طریق پرسشنامه در بین اعضای هیئت علمی بررسی می‌شود تا میزان آشنایی و استفاده اعضا با ابزارهای مدیریت اطلاعات و نیز مهارت آنها در این مورد سنجیده شود و با استفاده از نتایج، پیشنهادهایی به آنها در جهت انجام بهتر مدیریت اطلاعات ارائه گردد.

سوال‌های پژوهش

- ۱- اعضای هیئت علمی برای گردآوری اطلاعات شخصی خود از چه شکل اطلاعات و چه ابزار رسانه‌ای استفاده می‌کنند؟
- ۲- اعضای هیئت علمی برای گردآوری اطلاعات شخصی خود از چه اشخاصی کمک می‌گیرند؟
- ۳- اعضای هیئت علمی برای نگهداری اطلاعات شخصی خود از چه ابزاری استفاده می‌کنند و آن را در چه محلی نگهداری می‌کنند؟ همچنین چه اطلاعاتی را از منبع اطلاعاتی گردآوری شده برای خود نگهداری می‌کنند؟
- ۴- اعضای هیئت علمی اطلاعات خود را چگونه سازماندهی می‌کنند؟
- ۵- اعضای هیئت علمی اطلاعات ذخیره شده خود را هرچند وقت یکبار و بر چه اساسی بازیابی می‌کنند؟

نتیجه پژوهش

همانگونه که جدول ۳ نیز نشان می‌دهد ۶۴/۲ درصد افراد، اطلاعات را به هردو شکل چاپی و دیجیتالی گردآوری می‌کنند و ۳۴/۶ درصد فقط از شکل دیجیتالی اطلاعات استفاده می‌کنند. ۱/۲ درصد فقط از شکل چاپی استفاده کرده و ۱/۲ درصد (انفر) به این سوال پاسخ نداده است.

جدول ۳. شکل اطلاعات مورد جستجو

درصد	فراوانی	شکل اطلاعات
۳۴/۶	۲۸	دیجیتالی
۱/۲	۱	چاپی
۶۴/۲	۵۲	هر دو

سوال دو پژوهش به بررسی این نکته می‌پردازد که اعضای هیئت علمی از چه اشخاصی برای گردآوری اطلاعات شخصی کمک می‌گیرند. همانگونه که یافته‌های جدول شماره ۴ نشان می‌دهد هیچکدام از اعضای علمی از کتابداران کمک نمی‌گیرند. ۲۸/۴ درصد از همکاران هم‌رشته‌ای خود کمک می‌گیرند و ۷۱/۶ درصد باقی مانده در گردآوری اطلاعات به خود متکی هستند.

جدول ۴. گردآوری اطلاعات از افراد مختلف

درصد	تعداد	
۲۸/۴	۲۳	همکاران هم رشته ای
۷۱/۶	۵۸	متکی به خودم هستم
۰	۰	کتابدار

سوال ۳ پژوهش در این باره است که اعضای هیئت علمی برای نگهداری اطلاعات شخصی خود از چه ابزاری استفاده می‌کنند و در چه محلی اطلاعات گردآوری شده خود را نگهداری می‌کنند؟ همچنین چه اطلاعاتی را از منبع اطلاعاتی گردآوری شده برای خود نگهداری می‌کنند؟ در پاسخ به این سوال اعضا بیش از یک گزینه را می‌توانستند انتخاب کنند. همانگونه که یافته‌ها در جدول شماره ۵ نشان می‌دهند، اعضای هیئت علمی برای نگهداری اطلاعات خود بیشتر از فایل‌های الکترونیکی شخصی ایجاد شده (۲۸ درصد) و دانلود بر روی سیستم (۳۱ درصد) و کمتر از نرم‌افزارهای کتابشناختی مانند اند نوت (۲ درصد) استفاده می‌کنند.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد از میان ۸۱ نفر عضو علمی پاسخگو به پرسشنامه، ۴۳ نفر مرد (۵۱/۹) و ۳۸ نفر زن (۴۶/۹) بوده‌اند. همچنین از میان ۸۱ نفر پاسخگو، ۴۷ نفر با مرتبه علمی مربی (۵۶/۸)، ۲۹ نفر مرتبه علمی استادیار (۳۴/۶) و ۵ نفر مرتبه علمی دانشیار (۶/۲) می‌باشند.

توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس جنسیت و رتبه علمی در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی افراد پاسخگو به پژوهش بر اساس جنسیت، رتبه علمی

جنسیت		رتبه علمی	
مرد	۴۳	دانشیار	۵
زن	۳۸	استادیار	۲۹
		مربی	۴۷
			۵۸/۰۲

داده‌های بدست آمده از پرسشنامه، به ترتیب سوالات اساسی پژوهش در جداول آمده‌اند.

سوال اول پژوهش درباره شیوه گردآوری اطلاعات شخصی اعضای هیئت علمی می‌باشد که از چه شکل اطلاعات و چه ابزار رسانه‌ای در گردآوری اطلاعات استفاده می‌کنند. همانگونه که یافته‌های جدول ۲ نشان می‌دهد ۷۱/۶ درصد اعضای علمی هم از وب و هم از کتابخانه برای جستجو و گردآوری اطلاعات خود استفاده می‌کنند. تنها ۱/۲ درصد فقط از کتابخانه و ۲۴/۷ درصد فقط از وب برای جستجوی اطلاعات استفاده می‌کنند. ۲/۵ درصد (دونفر) به این سوال پاسخی نداده‌اند.

جدول ۲. ابزارهای جستجوی اطلاعات

درصد	فراوانی	ابزارهای جستجو
۲۴/۷	۲۰	وب
۱/۲	۱	کتابخانه
۷۱/۶	۵۸	هر دو
۲/۵	۲	پاسخ نداده اند

جدول ۵. ابزار نگهداری اطلاعات
بصورت موضوعی اطلاعات گردآوری شده خود را سازماندهی میکنند.

جدول ۸. چگونگی سازماندهی اطلاعات گردآوری شده

نحوه سازماندهی اطلاعات گردآوری شده	تعداد	درصد
بر اساس زمان گردآوری	۲	۱/۳٪
بر اساس موضوع گردآوری	۷۲	۸۹/۹٪
شیوه خاصی استفاده نمی‌کنم	۷	۸/۹٪

سوال ۵ پژوهش به بررسی میزان بازیابی و روش بازیابی اطلاعات گردآوری شده اعضای هیئت علمی می‌پردازد. یافته‌ها نشان داد که اعضای علمی بیشتر (۴۵ درصد) بصورت ماهانه اطلاعات خود را بازیابی می‌کنند. در مرحله بعد افراد بیشتر گزینه "کمتر از یکبار در ماه" (۳۶ درصد) را برای بازیابی اطلاعات خود انتخاب کرده‌اند. تنها ۱/۴ درصد از آنها، اطلاعات گردآوری شده خود را بصورت روزانه بازیابی می‌کنند.

جدول ۹. میزان بازیابی اطلاعات

میزان بازیابی	تعداد	درصد
روزانه	۱	۱/۴٪
هفتگی	۱۴	۱۷/۳٪
ماهانه	۳۷	۴۵/۷٪
کمتر از یکبار در ماه	۲۹	۳۵/۸٪

همچنین بر اساس جدول ۱۰، اعضای علمی بازیابی اطلاعات گردآوری شده خود را بیشتر بر اساس پوشه موضوعی انجام می‌دهند (۹۰/۱ درصد) اما تعداد بسیار اندکی نیز (۲/۵ درصد) نمیتوانند اطلاعات خود را بازیابی کرده و دوباره به جستجوی اطلاعات خود می‌پردازند.

جدول ۱۰. نوع روش بازیابی اطلاعات

روش بازیابی	تعداد	درصد
بر اساس پوشه موضوعی	۷۳	۹۰/۱٪
بر اساس زمان ذخیره مطلب	۶	۷/۴٪
نمی‌توان بازیابی کنم و دوباره به جستجو می‌پردازم	۲	۲/۵٪

جدول ۵. ابزار نگهداری اطلاعات

تعداد	درصد	
۱۷	۲۰٪	بوک مارکها (گزینه‌هایی مانند Favorite)
۱۲	۱۴٪	دفترچه یادداشت شخصی
۲۵	۳۰٪	ایمیل شخصی
۵۵	۶۶٪	نگهداری در فایل‌های الکترونیکی شخصی ایجاد شده مانند ورد و اکسس
۴	۵٪	نرم افزارهای مدیریت کتابشناختی (مانند End Note)
۲۰	۲۴٪	یک نسخه کپی کاغذی
۶۰	۷۲٪	دانلود بر روی سیستم

همچنین همانگونه که جدول ۶ نشان می‌دهد، اعضای هیئت علمی، اطلاعات خود را بیشتر در ابزارهای قابل حمل و حافظه‌های جانبی مانند فلش و تبلت نگهداری کرده و بیشتر اطلاعات خود را در رایانه یا بایگانی منزل نگهداری می‌کنند.

جدول ۶. محل نگهداری اطلاعات گردآوری شده شخصی

۲۹	۳۵٪	رایانه یا قفسه بایگانی محل کارم
۴۵	۵۴٪	رایانه یا قفسه بایگانی در خانه
۵۵	۶۶٪	ابزارهای قابل حمل (لب تاپ، تبلت)
۵۲	۶۳٪	حافظه‌های جانبی (مانند فلش و هارد اکسترنال)

یافته‌های جدول ۷ نشان می‌دهند اعضای هیئت علمی برای نگهداری اطلاعات جستجو شده، بیش از همه کل متن اطلاعات گردآوری شده را نگهداری می‌کنند. در مرحله بعد موضوع اطلاعات گردآوری شده قرار دارد.

جدول ۷. نوع اطلاعات گردآوری شده برای نگهداری

نوع اطلاعات نگهداری شده	تعداد	درصد
اطلاعات کتابشناختی مثل نویسنده، عنوان، سال نشر...	۱۶	۱۹٪
موضوع اطلاعات گردآوری شده	۲۹	۳۵٪
خلاصه‌ای از محتوای اطلاعات گردآوری شده	۱۹	۲۳٪
مکان اطلاعات گردآوری شده (کتابخانه‌ای که اثر را دارد یا آدرس الکترونیکی اثر)	۷	۸٪
کل متن اطلاعات گردآوری شده	۶۶	۸۰٪

سوال ۴ پژوهش درباره چگونگی سازماندهی اطلاعات گردآوری شده شخصی اعضای هیئت علمی می‌باشد. همانگونه که جدول شماره ۸ نشان می‌دهد اکثریت اعضای علمی

بحث و نتیجه‌گیری

گردآوری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد علیرغم اینکه محیط دیجیتال و اینترنت محیط غالب برای گردآوری و جستجوی اطلاعات تبدیل شده است، اعضای علمی دانشگاه پیام نور تنها به این محیط اکتفا نکرده و برای گردآوری و جستجوی اطلاعات هم از وب و هم از کتابخانه (هم منابع الکترونیکی و هم منابع چاپی) استفاده می‌کنند. اما در زمینه گردآوری اطلاعات به کمک اشخاص، یا به دانسته‌های خود بسنده می‌کنند و یا از همکاران هم رشته‌ای خود کمک می‌گیرند. در این میان نقش کتابدار بعنوان همراه و همکار پژوهشی بسیار نادیده گرفته شده است که این امر می‌تواند بعلت گسترده نبودن خدمات ارائه شده مناسب در کتابخانه‌های پیام نور و محدود بودن امکانات آنها مانند اشتراک نداشتن پایگاه‌های تخصصی در رشته‌های مختلف باشد.

همچنین یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که بین رتبه اعضای علمی و جنسیت آنها با ابزار و شکل گردآوری اطلاعات رابطه‌ای وجود ندارد که این امر می‌تواند بمعنای آن باشد که تمامی اعضای علمی (خانم و آقا) و با هر رتبه علمی (استادیار، دانشیار، مربی) از مهارت‌های پایه برای جستجو و گردآوری اطلاعات با ابزار و اشکال مختلف آگاه هستند. یافته‌های این پژوهش در مقابل یافته‌های پژوهش عبداللهی و همکاران (۲۰۱۲) که درباره اعضای علمی دانشگاه علوم پزشکی بود، تفاوت‌هایی را نشان می‌دهد. یافته‌های پژوهش عبداللهی و همکارانش نشان داد که اعضای علمی علوم پزشکی بیشتر تمایل به گردآوری اطلاعات صرفاً الکترونیکی دارند در حالیکه در پیام نور توجه به هر دو منبع چاپی و الکترونیکی مشاهده می‌شود. این امر می‌تواند ناشی از ویژگی رشته‌های علوم پزشکی باشد که در مقایسه با رشته‌های غیر پزشکی، منابعشان سریعتر دچار تغییر شده و نیمه عمر کوتاهتری دارند.

نگهداری

اعضای علمی پیام نور، برای نگهداری اطلاعات خود بیشتر از دانلود بر روی سیستم و نگهداری در فایل‌های شخصی ایجاد

سوال ۶ پژوهش درباره روشی است که اعضای هیئت علمی در اشتراک گذاردن اطلاعات گردآوری شده خود پیش می‌گیرند. یافته‌ها در پاسخ به این سوال نشان داد که افراد اطلاعات خود را بر روی اینترنت قرار نمی‌دهند اما ۷۲/۸ درصد آنها اعلام کردند که در صورتیکه افراد دیگر تمایل به داشتن اطلاعات گردآوری شده آنها داشته باشند آن را از طریق ایمیل یا روشهای دیگر در اختیارشان قرار خواهند داد.

جدول ۱۱. اشتراک گذاری اطلاعات اعضای هیئت علمی

درصد	تعداد	اشتراک گذاری اطلاعات
۰	۰	آنها را بر روی اینترنت قرار می‌دهم تا همه بتوانند به آن دسترسی داشته باشند.
۷۲/۸	۵۹	در صورت تمایل دوستانم، اطلاعات را با ایمیل یا روشی دیگر در اختیارشان قرار می‌دهم
۲۷/۲	۲۲	کسی به اطلاعات گردآوری شده‌ام دسترسی ندارد

همچنین ۲ فرضیه در این پژوهش نیز مطرح شد. فرضیه اول بیان میکند که بین جنسیت و نوع جستجوی اطلاعات اعضای هیئت علمی رابطه وجود دارد.

فرضیه دوم بیان میکند که بین نوع جستجوی اطلاعات با رتبه اعضای هیئت علمی رابطه وجود دارد.

برای پاسخ به این پرسش، از ضریب همبستگی کرامر استفاده شد. دلیل انتخاب ضریب همبستگی کرامر این نکته می‌باشد که اولاً ضریب همبستگی کرامر برای تعیین میزان شدت همبستگی بین دو متغیر اسمی مورد استفاده قرار می‌گیرد. دوماً ضریب همبستگی کرامر همچنین در مورد جداول توافقی که دارای سطر و ستون نابرابر و بیش از ۲ هستند، کاربرد دارد. با انجام آزمون همبستگی کرامر مشخص شد که بین جنسیت اعضای علمی و نوع جستجوی اطلاعات رابطه‌ای وجود ندارد.

فرضیه دوم بیان میکند که بین نوع جستجوی اعضای علمی با رتبه اعضای هیئت علمی رابطه وجود دارد. با انجام آزمون کرامر مشخص شد که بین نوع جستجوی اعضای علمی و رتبه اعضای هیئت علمی رابطه‌ای وجود ندارد.

دلیل این امر سازماندهی مطالب خود بر اساس موضوع می-تواند باشد اما آشنایی با تکنیک‌ها و ابزارهای مدیریت اطلاعات شخصی می‌تواند به بازیابی سریعتر و کارآمدتر منجر شود و در نتیجه میزان کارآیی افراد علمی را افزایش دهد.

در این پژوهش میزان مشارکت اعضای علمی در اشاعه اطلاعات نیز سنجیده شد و ۷۳ درصد افراد اعلام کردند در صورت تمایل و درخواست دوستان، اطلاعات گردآوری شده خود را از طریق ایمیل یا روشهای دیگر در اختیار افراد قرار می‌دهند. بنظر میرسد علیرغم اینکه اعضای علمی دانشگاه پیام نور دوره معینی را برای مدیریت اطلاعات شخصی نگذرانده‌اند اما به خوبی توانسته‌اند اطلاعات مورد نیاز خود را گردآوری، نگهداری، سازماندهی و بازیابی کنند اما با اینحال بدون شک آشنایی با ابزارها و تکنیک‌های مدیریت اطلاعات مشخصی می‌تواند این افراد را در جهت مدیریت بهتر هدایت کرده و باعث افزایش کارآیی و بهره‌وری آنها در مدیریت اطلاعات شخصی می‌تواند این افراد را در جهت مدیریت آموزشی و پژوهشی درباره ابزار و تکنیک‌های مختلف مدیریت می‌تواند بسیار موثر واقع شود. از طرفی افراد علمی بنخاطر مجهز نبودن کتابخانه‌های دانشگاه استان، در سطح استان به افراد مستقلاً در زمینه مدیریت اطلاعات تبدیل شده‌اند. اگرچه این امر می‌تواند مفید باشد اما نقش و جایگاه کتابداران را تا اندازه‌ای در میان این قشر علمی کمرنگ می‌سازد. بدیهی است که نیاز است که کتابداران و مسئولان به این امر توجه کرده و برای رفع آن راه‌حلهای مفید و خدمات مطلوبتری را ارائه دهند. برای مثال کتابخانه‌ها، برگزاری دوره‌های آموزشی یا کارگاههای آموزشی در زمینه آشنایی با مدیریت اطلاعات و یا نرم افزارهای جدید در عرصه مدیریت اطلاعات را برعهده بگیرند.

منابع

زوارقی، رسول؛ صفایی، میکائیل (۱۳۹۱). "مدیریت اطلاعات شخصی (PIM): مروری بر مفاهیم" فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران. ۳۷ (۴). ۱۰۵۳-۱۰۸۱.

شده استفاده می‌کنند که روشهای سنتی در زمینه مدیریت اطلاعات است. عدم استفاده از نرم افزارهای مدیریت کتابشناختی مانند نوت (تنها ۲درصد) به معنای عدم آشنایی اعضای علمی با این ابزارهاست. یافته‌های فوق با یافته‌های پژوهشهای دیگر نیز در این زمینه همخوانی دارد. برای مثال در پژوهشی که توسط هیلوورت (۲۰۱۲) صورت گرفت نیز نتایج نشان داد که نیمی از افراد شرکت کننده در پژوهش، از سیستم مدیریت اطلاعات شخصی استفاده نمی‌کنند. یافته‌های استوارت، باسیک و وایدلز (۲۰۱۲) نیز نشان داد که دانشجویان تمایل به بهبود بخشیدن مهارتهای مدیریت اطلاعات خود دارند و از بوک مارک کردن و یادداشت برداری استفاده می‌کنند و مانند پژوهش حاضر از نرم افزارهایی مانند نوت بهره نمی‌گیرند. یافته‌های عبداللهی و همکارانش (۲۰۱۲) نیز نتایج مشابه با یافته‌های پژوهش حاضر دارد و نشان می‌دهد که اعضای علمی علوم پزشکی نیز با ابزارهای نگهداری اطلاعات ناآشنا بوده و از ابزارهای مختلفی برای نگهداری اطلاعات خود بهره می‌گیرند. آنچه که بدیهی است در بحث نگهداری در امر مدیریت اطلاعات شخصی، باید ابزارها و نرم افزارهای جدید بیشتر مورد توجه قرار گیرند و با برگزاری دوره‌های آموزشی و کارگاههای پژوهشی به اعضای علمی برای نگهداری بهینه به منظور بازیابی مطلوبتر کمک کرد.

سازماندهی و بازیابی

یافته‌های پژوهش نشان داد که اعضای علمی، اطلاعات خود را بصورت موضوعی پوشه بندی می‌کنند و در یافتن و بازیابی کردن اطلاعات خود مشکلی ندارند. تنها ۳ درصد اعلام کرده‌اند که فایل‌های ذخیره کرده خود را نمی‌توانند جستجو کرده و دوباره به جستجو می‌پردازند. یافته‌های فوق بر خلاف یافته‌های پژوهش عبداللهی و همکارانش (۲۰۱۲) می‌باشد که نشان داد اعضای علمی شرکت کننده (دانشجویان دوره دکتری و اعضای علمی علوم پزشکی) اکثراً در بازیابی اطلاعات خود با مشکل مواجه هستند. اگرچه اعضای علمی پیام نور در زمینه بازیابی اطلاعات با مشکل مواجه نبوده‌اند و

- Abdolahi, Leila et al (2012). "comparison of knowledge performance between faculty members and Phd students in personal information management: presenting an instructional model based on lifelong learning." *Res DevMedEduc* 1 (2), 71-75.
- Abrams, D. R. Baecker, and M. Chignell (1998). "information archiving with bookmarks: personal web space construction and organization. In *Proceeding of the SIGCHI conference on human factors in computing systems*, 41-48. Maryland: ACM Press.
- Barreau, D. K. (1995). "Context as a factor in personal information management systems." *Journal of American Society for information science* 46 (5): 327-339.
- Barreau, D., and B. A. Nardi. (1995). "finding and reminding: file organization from desktop". *SIGCHI Bulletin* 27 (3): 39-43.
- Bellotti, V. et al (2002). "innovation in extremis: evolving an application for the critical work of email and information management". In *Proceeding of conference on Designing interactive systems*, 181- 192. London: ACM Press.
- Capra, R. (2009). "A survey of personal information management practices". In *Personal information intersections: What happens when PIM spaces overlap?* Vancouver, BC, Canada. <http://pimworkshop.org/2009/papers/capra-pim2009.pdf> (accessed 1 August 2014).
- Helvoort, A. (2012). "A questionnaire for the institutional Assessment of personal information management". *Third International Symposium on Information Management in a Changing World, IMCW*, Ankara, Turkey, September. 138-149.
- Landsdale, M. (1988). The psychology of personal information management. *Applied Ergonomics* 19 (1): 55-66.
- Pikas, C. K. (2007). Personal information management strategies and tactics used by senior engineers". In *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, 1-21. <http://doi.wiley.com/10.1002/meet.1450440214> (accessed 1 August 2014).
- Ribeiro, N. J. G. (1999). *Conversational assistant for personal information management*. 1th year qualifying dissertation. <http://cerem.ufp.pt/~nribeiro/publicacoes/Qualifying%20Dissertation%2020Nuno%20Ribeiro%20-%20July%201999.pdf> (accessed 1 August 2014).
- Stewart, K; Basic, J; Eredelez, S (2012). "ODI and information literacy: Personal information management in a world of information overload". *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*. 49 (1): 1-4.
- Whittaker, S and C. Sidner (1996). *Email overload: exploring personal information management of email*. In *Proceeding of the SIGCHI conference on human factors in computing systems*, 276-283. New York: ACM Press.